

Sessie 1.2: Hoe zout mag het zijn?

Sessieorganisator

Lodewijk Stuyt
WUR-ESG/Alterra
Lodewijk.stuyt@wur.nl

Achtergrond

Vraagstukken die met het Deltaprogramma te maken hebben en bij de achterban spelen, zijn voor een groot deel ondergebracht bij het onderzoeksprogramma Kennis voor Klimaat. Hoe houden we Nederland veilig, hoe zorgen we voor een goede zoetwater beschikbaarheid en hoe houden we steden en dorpen leefbaar in een veranderend klimaat? Het kennisprogramma neemt vele facetten van het water(beheer) onder de loep. Het bekijkt nieuwe zaken op het gebied van waterveiligheid, zoetwater, water in de stad en governance. Het onderzoeksprogramma is omvangrijk en complex. Het nadeel daarvan is dat het soms lastig is om er uit te halen wat nu de verschillende beheerders/doelgroepen en in het bijzonder de regionale waterbeheerders er mee moeten en kunnen. Kortom er is behoefte aan handelingsperspectief voor de waterbeheerder naar aanleiding van de nieuwe inzichten die opgedaan zijn. In dit document vindt u de vragen waarop het onderzoeksprogramma Kennis voor Klimaat deels antwoord geeft. Om uzelf voor te bereiden op de workshops die binnen de werkconferentie Handelingsperspectieven worden georganiseerd, geven we de vragen die we willen beantwoorden voor sessie 1.2 Hoe zout mag het zijn?

1. Oplossingsrichting: wat heeft het onderzoek opgeleverd?

Mag het iets zouter? Niet overal, maar vaak toch wel. In diverse regio's beregenen agrariërs incidenteel met water dat volgens bestaande normen te zout is. Kennelijk kan dat, zo weten zij. De zoetwaternormering voor landbouwgewassen staat in toenemende mate ter discussie. De veronderstelde zouttolerantie van landbouwgewassen blijkt een kennishiaat. De bestaande normen zijn verouderd, zoveel is zeker. Er is behoefte aan herijking. Gevolgd door een nadere precisering van de werkelijke urgentie van de zoetwatervoorziening, gevolgd door een verkenning van het hieruit volgende handelingsperspectief. Al in 2011 werd vastgesteld dat het voorzieningsniveau met zoetwater regionaal sterk gedifferentieerd is. Dat is merkwaardig. Is het zoetwaterbeheer in (sommige) Nederlandse regio's waar sprake is van verzilting wellicht duurder dan nodig?

In KvK thema *Climate Proof Fresh Water Supply (CPFWS)* wordt aandacht besteed aan zoetwatervoorziening in tijden van schaarste. In Laag Nederland, waar (incidenteel) sprake is van verzilting is de zoetwatervoorziening van de landbouw deels gekoppeld aan de zouttolerantie van gewassen. Op grond van diverse signalen is geleidelijk het besef ontstaan dat de zouttolerantie van bepaalde categorieën gewassen wellicht wordt onderschat. Als we de huidige normen overeenkomstig zouden bijstellen zou dat tot een kleinere zoetwatervraag kunnen leiden. Dit inzicht dat binnen de context van KvK is ontstaan, is niet het resultaat van onderzoek in CPFWS, maar wordt in haar rapportages wel gesignaleerd. In projecten die in KvK-verband worden uitgevoerd is de aandacht vooral gericht op innovatief zoetwaterbeheer op agrarische bedrijven. Zouttoleranties van gewassen worden in een ander verband onderzocht, bijvoorbeeld in experimenten onder veldomstandigheden, uitgevoerd door het 'Zilt Proefbedrijf' op Texel.

2. Wat kun je met de oplossing die uit het onderzoek komt? En wat kun je er niet mee?

Het inzicht dat in de context van KvK is ontstaan betekent dat de toekomstige zoetwaterbehoefte in verziltende regio's wellicht minder groot is dan we nu denken. Dat is goed nieuws, want de kosten die gepaard gaan met inrichting en beheer van de zoetwatervoorziening kunnen dan omlaag.

De veronderstelling dat de in Nederland gebruikte zouttoleranties van diverse landbouwgewassen structureel worden onderschat is belangrijk, maar daarmee zijn we er nog niet. Zonder gedegen experimenteel veldonder-

zoek kan niet worden afgeleid wat dit perspectief betekent in termen van de zoetwatervraag. Effecten die grotere zouttoleranties op de watervraag zouden kunnen hebben kunnen wel worden verkend, bijvoorbeeld met behulp van DSS '€ureyeopener'. Dit metamodel werd ontwikkeld om inzicht te verschaffen in opties voor toekomstig zoetwaterbeheer. Gepostuleerde zouttoleranties spelen hierbij een cruciale rol. In het Hoogheemraadschap van Rijnland is inmiddels een dergelijke exercitie uitgevoerd, met verrassende resultaten (1).

3. Wat zijn de haken en ogen van de oplossing?

Veldexperimenten naar zouttoleranties van gewassen zijn ingewikkeld en duur. Als veldexperimenten tot de conclusie leiden dat de zoetwaternormering kan worden aangepast zal dit weerstand oproepen. 'Zout' ligt gevoelig. Watergebruikers beroepen zich op gewoonterecht. Maar er zijn ondernemers die nu al aangeven zouter beregeningswater te zullen accepteren dat financieel aantrekkelijk is. Anderen willen betalen voor een lager zoutgehalte en/of grotere leveringszekerheid. Het verdient overweging om ook in Nederland een werkwijze te introduceren die in de geïrrigeerde landbouw in aride gebieden allang gemeengoed is: de waterbeheerder informeert de agrariër vooraf hoeveel water hij op de afgesproken tijd geleverd krijgt, en met welk zoutgehalte (bandbreedte). Tijd om serieus na te denken over 'water pricing' en de 'vanzelfsprekendheid' van levering?

4. Waar en in welke gebieden is de oplossing kansrijk? En waar juist niet?

Verhoging van zoutnormen is niet regiogebonden. Vooral in regio's die qua zoetwateraanvoer in tijden van schaarste het meest kwetsbaar zijn levert het de waterbeheerder extra speelruimte op. Grondgebonden teelten moeten water volgen, niet andersom.

5. Welk andere aspecten spelen een rol bij de implementatie en welke worden het meest cruciaal geacht?

De vraag 'Hoe zout mag het zijn' agendeert dit gevoelige onderwerp, maar de urgentie zal pas echt worden gevoeld tijdens grote droogte. Meldingen van zoutschade zijn echter schaars: wellicht een bevestiging van het feit dat het in veel gevallen wel iets zouter kan. Angst bij veel waterbeheerders om door agrariërs aangesproken te worden op 'te hoge EC-waarden' staat invoering van meer tolerante zoutnormen in de weg.

6. Wat zijn de economische consequenties van de oplossing voor beheer en onderhoud?

Deze kunnen voor regionale waterbeheerders aanzienlijk zijn. Misschien zijn de ingewikkelde beheersmaatregelen om zoetwater op perceelsniveau vast te houden die nu onder veldomstandigheden worden getest uiteindelijk minder hard nodig dan we nu denken. Effecten van dit soort maatregelen worden door DSS €ureyeopener (mede) uitgedrukt in geld (schade, kosten, baten). Hierdoor ontstaat ook een goed inzicht in maatschappelijke kosten-baten.

7. Wie zou bij de oplossing betrokken moeten worden? En in welke rol?

Zoetwaterbeheer is (deels) een publieke taak. Regionale overheden - waaronder de waterschappen – spelen een belangrijke rol bij de herijking van de zoetwaternormering. Het is tijd voor een Community of Practice. Met een inhoudelijk toegeruste, onafhankelijke regisseur. Hierbij ook aandacht schenken aan wet- en regelgeving en bestuurlijke aspecten.

Referentie

- (1) L.C.P.M. Stuyt, P.J.T. van Bakel, J. Delsman, H.T.L. Massop, R.A.L. Kselik, M.P.C.P. Paulissen, G.H.P. Oude Essink, M. Hoogvliet en P.N.M. Schipper. Zoetwatervoorziening in het Hoogheemraadschap Rijnland verduidelijkt met behulp van €ureyeopener 1.0. 2013, Alterra, Alterra-rapport 2439; <http://edepot.wur.nl/265212>